

ЗООГІГІЄНА (від зоо... і гігієна) — наука, що вивчає закономірності взаємовпливу довкілля й організму тварин; визначає раціональні умови утримання, вирощування, догляду, годівлі тварин, що сприяють збереженню здоров'я і формуванню максимальної продуктивності. Ін. назви — гігієна тварин, вет. гігієна. З. досліджує вплив абіотич. (т-ра, вологість, забрудненість, швидкість руху повітря, атмосфер. тиск, сонячна радіація) і біотич. (бактерії, віруси, комахи, паразити) чинників, ґрунту (ґрунт. інфекції, геохім. провінції, біохім. та біол. процеси), теплових та водних властивостей кормів (наявність токсинів, грибів, шкідливих рослин, шкідників, кратність і режим годівлі), води (фіз. властивості й хім. склад, патогенет. мікрофлора) на тварин, особливості годівлі різних їх видів і вікових груп. З. передбачає сан.-гіг. контроль за проектуванням, будівництвом тваринниц. приміщень (вентиляція, каналізація, водозабезпечення, освітлення), розроблення прийомів догляду за кінцівками, утримання тварин у літніх табір. умовах і в зимовий період. З. ґрунтується на даних біол. та зоовет. дисциплін, вона тісно пов'язана з екологією та гігієною людини. Класифікують на заг., спец. і вет. гігієну.

Першим писем. джерелом із З. вважають асирій. папірус Кагуна (6 тис. р. до н. е.). Ще за 2 тис. р. до н. е. давні вавилоняни і єгиптяни вмели лікувати тварин і вживали певних заходів із попередження захворювань. Рекомендації з З., зокрема профілакт. заходи містять праці Гіппократа та рим. вченого В. Ренатуса. У Росії перші гігієн. правила розроблено наприкінці 17 — на поч. 18 ст. у зв'язку з розвитком завод. конярства, молоч. скотарства і вівчарства. У працях із тваринництва цього періоду вчені (М. Ліванов, Г. Кутепов, В. Всеволодов та ін.) значну увагу приділяли питанням гігієни. Петро I видав сенат. наказ «О содержании скота в удобных хлевах и на хорошем корме в предосторожности от болезней и падежа». Від 1861 у Росії набули поширення посібники з питань З. закордон. авторів, зокрема К. Даммана (рос. перекл. — «Гигиена сельскохозяйственных домашних животных», 1884-87) та М. Кліммера (рос. перекл. — «Ветеринарная гигиена с основами кормления», С.-Петербург, 1912). Основоположником гігієни тварин у Росії вважають І. Попова, знач. внесок у її розвиток зробив також Г. Светлов. 1884 у структурі Харків. вет. інституту створ. каф. скотарства і гігієни, курс гігієни на якій читав М. Іванов. У 1930-х рр. у зоотех. та вет. інститутах Росії й України засн. низку каф. З. Наприкінці 20 — у 21 ст. проблеми З. вивчали А. Озеров, А. Онегов, В. Алікаєв, Т. Старов, М. Комаров, П. Лебедев. Значну роль у розвитку науки відіграє Міжнар. товариство зоогігієністів,

організоване 1971. Кожні 3-5 р. проходять Міжнар. конгреси з питань З. У 1960-х рр. виникла необхідність розроблення та удосконалення захис. сан.-гіг. заходів, нормативів мікроклімату. Це було зумовлено початком широкомасштабного будівництва в СРСР тваринниц. комплексів з високою концентрацією поголів'я на обмежених площах. Дослідж. зоогігієн. проблем у цей період пов'яз. з іменами І. Леткевича, С. Плященко, В. Юркова, Г. Соколова, В. Медведського та ін. В Україні активну участь у їх вивченні брали А. Скороходько (засн. З. як науки), І. Храбустовський, М. Демчук, М. Високос, М. Ященко, Ю. Марков, М. Борщ та ін. Вчені розробили норми і технол. параметри проектування тваринниц. приміщень (площа підлоги на одну тварину, світл. коефіцієнт, нормативи температур. режимів для різних видів та вікових груп тварин і способи їх утримання, гранично допустимі концентрації у повітрі шкідливих газів); встановили вплив клімат. і мікроклімат. чинників на організм с.-г. тварин, а також їхню роль в етіології захворювань, запропонували фізіологічно обґрунтовані параметри мікроклімат. приміщень для тварин, норми забезпечення їх водою, методи напування, зоогігієн. вимоги до будівництва приміщень, вентиляц. системи, каналізації; обґрунтували методи використання інфрачервоного і ультрафіолет. випромінювань, іонізації повітря у приміщеннях; дослідили гігієн. властивості підстил. матеріалів, вплив годівлі на резистентність тварин; запропонували способи зберігання та знезаражування гною, утримання вагітних тварин і вирощування молодняку. Пріоритет. завданнями З. на сучас. етапі є профілактика незараз. і зараз. хвороб тварин, зокрема антропозоонозів; розроблення засобів і способів підвищення природ. резистентності організму, життєздатності й продуктивності тварин, сан. якості тваринниц. продукції; охорона довкілля від забруднення відходами тваринництва; удосконалення зонал. гігієн. нормативів мікроклімату в приміщеннях для тварин, обґрунтування оптималь. сан.-гіг. режимів і технол. прийомів при різних системах їх утримання.

Рекомендована література

1. Скороходько А. К. Гігієна тварин: Підруч. Х.; К., 1930;
2. Його ж. Гигиена сельскохозяйственных животных: Учеб. Москва, 1936;
3. 1940;
4. 1950;
5. Онегов А. Ф. Гигиена сельскохозяйственных животных. Москва, 1958;
6. Аликаев В. А. Зоогигиена. Москва, 1970;

7. Юрков В. М. Микроклимат животноводческих комплексов. Москва, 1985; Гігієна тварин: Підруч. К., 1996;
8. Кузнецов А. Ф., Демчук М. В., Карелин А. И. и др. Гигиена сельскохозяйственных животных: Учеб. в 2 кн. Москва, 1991; 10. Кузнецов А. Ф., Найденский М. С., Шуканов А. А. и др. Гигиена животных: Учеб. Москва, 2001;
9. Демчук М. В., Чорний М. В., Високос М. П., Павлюк Я. С. 11. Демчук М. В., Чорний М. В., Захаренко М. О., Високос М. П. Гігієна тварин: Підруч. Х., 2006.
- М. В. Чорний*

Бібліографічний опис:

Зоогігієна / М. В. Чорний // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-17065>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).